



Styret i Cultura Sparebank
Postboks 6800 St Olavspl
0130 OSLO

VAR REFERANSE
22/1532

DERES REFERANSE

DATO
14.08.2023

Tilsynsrapport

Finanstilsynet gjennomførte tilsyn i Cultura Sparebank 25.-27. oktober 2022 som ledd i Finanstilsynets risikobaserte tilsynsvirksomhet. Hovedformålet med tilsynet var å vurdere bankens overordnede styring- og kontrollsystemer, risikoeksponering og styring og kontroll på områdene kredittrisiko, likviditetsrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige tilsynsrapport datert 14. februar 2023 og styrets svarbrev datert 25. april 2023.

Finanstilsynet har følgende merknader etter tilsynet:

1. Strategi og forretningsmodell

Cultura Sparebank ble etablert i 1997, som en videreføring av det medlemsbaserte Cultura Lånesamvirke, og har som formål å finansiere samfunnsnyttige og bærekraftige prosjekter.

Cultura Sparebank tilbyr betalingsformidlingstjenester for private og bedrifter, og dekker de fleste behov for grunnleggende banktjenester. Mange kunder har likevel en annen bank som hovedbank.

Banken ønsker å tilby forsikringsløsninger og sparing i fond med passende verdigrunnlag.

I bankens eksternt kommuniserte strategi fremgår det at den skal styre etter BM-andel på 40 prosent, egenkapitalavkastning på 8 prosent og en utbytteandel (til egenkapitalbeviserne) på 50 prosent. Banken har imidlertid hatt en egenkapitalavkastning som har variert mellom 1,6 og 6,9 prosent de siste fem år, og som i snitt har vært om lag 4,5 prosent. Banken har ikke utbetalt utbytte for 2020 og 2021.

Finanstilsynet forventet at styret styrker grunnlaget for anslag i sine finansielle planer fremover.

Finanstilsynet har notert at styret fremover skal styrke sitt grunnlag for anslag i sine finansielle planer og at styret har bedt administrasjonen om en gjennomgang av oppdatert prognose minimum hvert kvartal med fokus på avvik fra vedtatt budsjett, forventet resultat, kapital og beregningsgrunnlag. Diskusjoner og analyser gjennomgått i administrasjonen, som påvirker prognosen, skal legges fram her. Finanstilsynet har videre notert at fremtidige prognoser som legges frem for styret bør inneholde et basis-, positivt- og negativt scenario for forventet utvikling. Dette vil forenkle synliggjøring av underliggende forutsetninger og analyser.

2. Overordnet styring og kontroll

2.1. Analyse av risiko ved nye produkter

Det følger av finansforetaksloven § 13-6 at banken til enhver tid skal oversikt over, og jevnlig vurdere hvilke enkelte risikoer og samlet risiko som er knyttet til virksomheten. Finanstilsynet bemerket i foreløpig rapport at tilsynet forventet at styret gjennomfører grundige vurderinger av risiko som kan følge ved å innføre nye forretningsområder i banken (herunder tilbud av fonds- og forsikringsprodukter). I svar til foreløpig rapport forklarer styret at

Det fremgår også i svaret at styret er seg bevisst sitt ansvar for å gjøre grundig vurdering av risiko som kan følge med å innføre nye forretningsområder i banken. Styret viser til at i diskusjonene omkring mulige samarbeidsmodeller og samarbeidspartnere for fond og forsikring har ulike aspekter av risiko vært behandlet løpende, og styret mener at administrasjonen har lagt fram gode beslutningsgrunnlag underveis. Styret understreker at veien frem mot å tilby fondsprodukter har vært lang og beslutninger er tatt trinnvis. Tilsvarende gjelder for distribusjon av forsikring der prosessen ennå ikke er avsluttet. For øvrig tar Finanstilsynet oppdatert informasjon om status i disse innføringene til orientering. Etter Finanstilsynets oppfatning vil virksomhetsutvidelser kreve ressurser bl.a. til oppfølging, samtidig som det vil kunne øke bankens operasjonelle risiko. Finanstilsynet forventer at styret tar hensyn til dette i kapitalplanleggingen (ICAAP), jf. rundskriv 3/2022.

2.2. Styrende dokumenter og nye retningslinjer

Det fremgår av finansforetaksloven § 13-5 første ledd at banken skal ha hensiktsmessige retningslinjer og rutiner for å identifisere, styre, overvåke og rapportere risiko foretaket er, eller kan bli, eksponert for. Styret skal godkjenne og regelmessig vurdere retningslinjene, jf. CRR/CRD IV-forskriften § 35. I den foreløpige rapporten påpekte Finanstilsynet at banken har vedtatt en rekke nye retningslinjer og oppfattet at en god del av disse stammet fra tilgang til maler fra Lokalbancalliansen (LBA), der noen er helt nye retningslinjer, mens andre kan være videreføring av tidligere interne rutiner. Dette har særlig betydning for utlånsvirksomheten, og Finanstilsynet påpekte at gjeldende kredittpolicy er mangelfull. Finanstilsynet påpekte videre at omlegging til nye maler også skal gjennomføres i form av mer detaljerte rutiner, prosesser og rapporteringskrav, og reiste spørsmål om styret har satt av nok ressurser til dette arbeidet. Finanstilsynet minnet om at styret må sørge for at foretakets endringsprosesser har tilstrekkelige ressurser med klare

ansvarslinjer og inkluderer dokumenterte risiko- og kontrollvurderinger og pekte på at det vil være utfordrende å oppnå full fagforståelse og faktisk etterlevelse av alle de nye retningslinjene.

I svarbrevet peker styret på at låneavdelingen i banken er styrket gjennom ansettelse av ny kredittsjef og ny senior BM-rådgiver, og viser til at banken blir en del av kompetansemiljø gjennom samarbeidsavtalen med Lokalbancalliansen hvor "utforming, forståelse og etterlevelse av retningslinjer vil være en sentral del av temaene som behandles". Finanstilsynet har notert at styret likevel erkjenner at det vil være utfordringer knyttet til innføring av mange nye retningslinjer på kort tid, og at banken vil prioritere kontroll av etterlevelse av nye retningslinjer. *Finanstilsynet ber om å få oversendt en oversikt over kontroller som er gjennomført, samt en oppdatert status, per 31. desember 2023.*

2.3. Organisering av virksomheten og internkontroll

Styret skal sørge for at bankens virksomhet drives forsvarlig, herunder påse at kravene til organisering av foretaket og etablering av forsvarlige styrings- og kontrollsystemer blir etterkommet, jf. finansforetaksloven § 8-6 (1). I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet svakheter og mangler i bankens internkontrollgjennomgang og minnet Finanstilsynet om styrets ansvar for å påse at administrerende direktør og ledere gjennomfører og dokumenterer internkontrollen. Finanstilsynet merket seg også at nøkkelpersonrisiko ikke var omtalt i internkontrollrapporten til tross for at banken har en liten organisasjon med få, sentrale fagressurser. I styrets svarbrev bekreftes at nøkkelpersonrisiko ikke ble vurdert i internkontrollgjennomgangen i 2021, og at vurderingen for 2022 er vurdert i periodisk risikorapport i februar 2023. I svarbrevet peker styret på at banken har startet en prosess for å styrke internkontrollen, blant annet gjennom hyppigere kontrollaktiviteter i første linje. Styret fremholder at dette vil gi mulighet til raskere og tettere oppfølging av avdekkede forhold og bedre grunnlaget for løpende vurdering av iverksatte kontrolltiltak og behov for nye tiltak. Videre noterer Finanstilsynet seg styrets kommentar om at risikokontrollfunksjonen har fremlagt årsplan for kontrollaktiviteter i 2023. Finanstilsynet forventer at styret har høy oppmerksomhet på planlagt prosess for å styrke internkontroller, og påser at planlagte kontrollaktiviteter blir gjennomført. Finanstilsynet ber om å få oversendt planlagte kontrollaktiviteter og status per 31. desember 2023.

2.4. Kompetanse og ressurser

I foreløpig rapport vurderte Finanstilsynet at banken synes å ha hatt for lite ressurser på kredittsiden og at banken på tidspunktet for det stedlige tilsynet bare hadde et fåtall erfarne saksbehandlere på kredittområdet. Videre pekte Finanstilsynet på at banken, i tillegg til det løpende kredittarbeidet, står overfor betydelig utviklingsarbeid fremover. Finanstilsynet viste til kravet i finansforetakslovens § 8-11 tredje ledd om at daglig leder skal sørge for at foretaket har ansatte som samlet har kvalifikasjoner og erfaringer som trengs for at virksomheten i foretaket drives på en forsvarlig måte, og ba styret sørge for at det blir satt av nok ressurser og støtte til daglig drift og utvikling på kredittområdet. Finanstilsynet kommenterte også at banken bør legge vekt på å sikre seg tilgang til nødvendig fagkompetanse fremover og ba om styrets kommentar.

Finanstilsynet har notert at styret er enig i at ressursituasjonen på kredittsiden i banken var knapp på tilsynstidspunktet og at daglig leder har hatt sterkt fokus på å rekruttere nye medarbeidere, herunder senior saksbehandler BM og ny kredittsjef. Styret opplyser at ny saksbehandler BM og ny kredittsjef tiltrådte henholdsvis 27. mars 2023 og 1. mai 2023. Videre peker styret på at bankens avtale med Lokalbancalliansen gir tilgang til "faghuber", innkjøpssamarbeid og kompetanseutviklingstilbud sammen med de ti andre bankene i alliansen. [REDACTED]

[REDAKERT] Etter Finanstilsynets vurdering er banken fortsatt sårbar på kredittområdet, med få ansatte. Det vil sannsynligvis ta tid å få etablert nye retningslinjer og implementert disse i praksis, samtidig som flere medarbeidere er nye i organisasjonen. Finanstilsynet vurderer at banken er utsatt for en ikke ubetydelig operasjonell risiko, og forventer at styret påser at det er tilstrekkelig ressurser på kredittområdet. Det vises for øvrig til omtale av operasjonell risiko under.

2.5. Uavhengige kontrollfunksjoner og intern rapportering

Loven stiller strenge krav til virksomhetsstyring, herunder uavhengige kontrollfunksjoner, jf. finansforetaksloven § 13-5 annet ledd. Prinsippet i CRR/CRD-forskriften legger til grunn at styrings- og kontrollordninger skal stå i forhold til risikoen ved og omfanget av virksomheten. I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at banken har samlet rollen som risikokontroll og complianceansvarlig hos én person, som tidligere var økonomisjef. I lys av manglene knyttet til intern rapportering og at banken ikke hadde gjennomført annen linje-kontroller på kredittområdet, reiste Finanstilsynet i foreløpig rapport spørsmål om vedkommende er frigjort fra tidligere arbeidsoppgaver, og ba banken gjennomgå innhold, frekvens, format og mottaker av intern rapportering av risiko- og etterlevelsesinformasjon. Finanstilsynet merker seg at risiko- og etterlevelsesansvarlig nå er helt frigjort fra tidligere oppgaver, at risikokontrollrapporten i førsteomgang har endret frekvens og utvidet innhold, og at styret vil ta en helhetlig gjennomgang av den interne rapporteringsstrukturen for risiko- og etterlevelsesinformasjon. Finanstilsynet ber styret oversende status for dette arbeidet per 31. desember 2023.

2.6. Identifisering og håndtering av interessekonflikter

I den foreløpige tilsynsrapporten merket Finanstilsynet seg at styret nylig hadde etablert retningslinjer for identifisering og håndtering av interessekonflikter, og at retningslinjene ser ut til å være basert på en mal fra lokalbankalliansen. Finanstilsynet har ikke funnet noe under tilsynet som tilsier fravær av håndtering av interessekonflikter, men ba i foreløpig tilsynsrapport likevel styret vurdere, og eventuelt tilpasse, retningslinjen i lys av bankens forretningsmodell og verdigrunnlag som tiltrekker aktører i samme interessefellesskap, herunder å tydeliggjøre retningslinjene for inngåelse av forretningstransaksjoner med store eiere, jf. "Modul for evaluering av intern virksomhetsstyring". Finanstilsynet registrerer at styret vil revidere bankens retningslinjer og ta inn krav til dokumentasjon av forretningstransaksjoner med medlemmer av ledelsen, styret, store eiere og deres nærstående.

3. Operasjonell risiko

3.1. Strategi og policy

Finanstilsynet viste i foreløpig tilsynsrapport til at det overordnede rammeverket for styring av operasjonell risiko bør inneholde kvantifiserte måltall/rammer og ulike risikoindikatorer for å kunne gi et godt og helhetlig syn på risikobildet, samt for å kunne illustrere utviklingen i risikoprofilen over tid. Videre påpekte Finanstilsynet manglende og forsinket compliance-rapportering, at det ikke foreligger oppsummering eller rapporter til styret med vurdering av risikonivå for operasjonell risiko for 2021, at periodiske rapporter tidligere kun omtalte operasjonelle hendelser, samt at AHV-rapportering har vært på ad-hoc basis. Finanstilsynet merker seg at styret i svarbrevet viser til at det er etablert nye krav til flere ulike rapporter. Finanstilsynet legger til grunn at styret følger opp sin ambisjon om å videreutvikle oppfølging og rapportering av operasjonell risiko.

3.2. Utkontraktering

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at banken har stor grad av IKT-utkontraktering og viste til at det er Finanstilsynets erfaring at IKT-utkontraktering, selv i mindre banker, krever betydelige ressurser for å sikre tilfredsstillende nivå av styring og kontroll. Finanstilsynet viste også til at styret nylig hadde vedtatt nye retningslinjer for utkontraktering og ba styret vurdere ressursbehovet på området. Finanstilsynet registrerer at styret er tilfreds med hvordan administrasjonen har fulgt opp de nye retningslinjene, men at også styret vurderer IKT-utkontraktering som ressurskrevende.

4. Kredittrisiko

4.1. Eksponering

4.2. Vekst

I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at utlån til personkunder (PM) økte med 4,5 prosent siste 12 måneder, mens veksttaket i foregående 12 måneders periode var 21,2 prosent. Finanstilsynet påpekte at høy vekst kan ha resultert i en tiltagende kredittrisiko i bankens PM-portefølje.

Styret bekrefter at veksten var høy i foregående 12 måneders periode, og opplyser at "den høyere gjennomsnittlige belåningsgraden for nye lån enn for PM-porteføljen som helhet, forklares av ordinær avdragsbetjening i den eldre del av porteføljen", at banken har økt andelen boligfinansiering i Oslo og Viken i denne perioden, og at porteføljen er

Finanstilsynet merker seg at styret vurderer at gjennomsnittlig belåningsgrad i PM-porteføljen er innenfor et forsvarlig nivå, og at styret "har tatt grep med tanke på å møte fremtidige kapitalkrav i form av å sette konkrete mål for fremtidig vekst på hhv. PM- og BM-segmentet". Finanstilsynet forventer også at styret ved vurdering av fremtidig kapitalbehov tar høyde for økt risiko i porteføljen som følge høy historisk vekst.

4.3. Porteføljesammensetning

Finanstilsynet viste i foreløpig tilsynsrapport til at andelen utlån til bedriftsmarkedet er høyere enn for sammenlignbare banker, og at banken også har høyere konsentrasjon mot enkelt næringer. Også bankens konsentrasjon mot enkeltkunder var høyere enn for sammenlignbare banker. Ved utgangen av 2021 utgjorde andelen lån til tjenesteytende næringer om lag av bankens BM-portefølje, mens utlån til landbruk og eiendom utgjorde i overkant prosent hver. Banken hadde ved utgangen av juni 2022, engasjementer klassifisert som store, hvor det største engasjementet utgjorde prosent av bankens ansvarlige kapital. Finanstilsynet merker seg at styret i svarbrevet gir uttrykk for at porteføljen er diversifisert innen ulike virksomheter som faller inn under "tjenesteytende næringer" og at disse består av bransjer med stor innbyrdes variasjon i organisering, driftsform og inntektskilder. Styret påpeker at den geografiske spredningen innen landbruksporteføljen trolig er noe høyere enn i tradisjonelle sparebanker.

Finanstilsynet peker på at banken har høyere eksponering mot bedriftsmarkedet enn sammenlignbare foretak, og at konsentrasjonen mot enkelt næringer og enkeltkunder er betydelig. Selv om det er innbyrdes variasjon mellom bankens kunder innenfor samme næring kan drivere av kredittrisiko i stor grad være sammenfallende eller materialisere seg på samme tidspunkt innenfor en bransje, eller på tvers av ulike bransjer som følge av smitteeffekter. Finanstilsynet opprettholder

vurderingen av at høy konsentrasjon mot enkelt næringer eller enkeltkunder erfaringsmessig medfører økt risiko.

4.4. Tapsavsetninger og tapsvurderinger

I foreløpig tilsynsrapport pekte Finanstilsynet på at banken ved utgangen av 2. kvartal 2022 hadde høyere andel betalingslettelser enn sammenliknbare banker, og at andelen betalingslettelser var vesentlig høyere på BM enn på PM. Banken hadde på dette tidspunktet ingen misligholdte eller tapsutsatte lån. 87 prosent av bankens utlån var plassert i trinn 1 og 13 prosent i trinn 2. Basert på innrapportering til Finanstilsynet var tapsavsetningsgraden i porteføljen henholdsvis 0,04 prosent for trinn 1, 0,17 prosent i trinn 2 og 3,1 prosent i trinn 3 ved utgangen av 2. kvartal 2022. Samlede nedskrivninger på utlån utgjorde 0,3 millioner kroner. Finanstilsynet merket seg at Cultura Sparebank hadde vesentlig lavere tapsavsetningsgrad på totale utlån enn sammenliknbare banker, til tross for at andelen betalingslettelser er vesentlig høyere, og påpekte at høy inflasjon, stigende renter, høye energikostnader, lavere boligpriser og økt arbeidsløshet vil kunne ramme bankens utlånsporteføljer. Finanstilsynet merket seg også at Cultura Sparebank i 2. kvartal 2022 tilbakeførte til sammen 0,77 millioner kroner i ekstraordinære avsetninger i forbindelse med koronapandemien. Finanstilsynet reiste spørsmål om bankens tapsavsetninger er tilstrekkelige, og om nivået gjenspeiler forventet tap i tråd med IFRS 9. Finanstilsynet ba styret vurdere tapsavsetningsgraden for hvert enkelt IFRS 9-trinn for henholdsvis PM- og BM- porteføljen.

I svarbrevet oppstiller styret utviklingen i bankens tapsavsetninger fra 2. kvartal 2022 til utgangen av 2022. Samlede tapsavsetninger er økt fra 0,3 millioner kroner til 4 millioner kroner ved utgangen av 2022, tilsvarende 0,4 prosent av totale utlån. Andelen utlån i trinn 1 er økt fra 87 prosent ved utgangen av 2. kvartal 2022 til 93 prosent ved utgangen av 2022. Andelen i trinn 2 er redusert fra 12,6 prosent til 5,5 prosent, og det er hovedsakelig utlån til bedriftsmarkedet som er flyttet til trinn 1. Andelen lån i trinn 3 er økt fra 0,5 prosent til 1,8 prosent, og tapsavsetningene i trinn 3 er økt fra 0,15 millioner kroner til 2,8 millioner kroner.

Utlån til bedriftsmarkedet i trinn 3 utgjorde 1,3 prosent ved utgangen av 2022, og samlede tapsavsetninger knyttet til BM utgjorde 0,6 millioner kroner, hvorav 0,5 millioner kroner i trinn 1.

I svarbrevet opplyser styret at banken har tatt tilleggsavsetninger per 31 desember 2022 på bakgrunn av de usikre makroøkonomiske forholdene, tilsvarende 1,1 millioner kroner. Det fremgår at styret vil be administrasjonen foreta en ny vurdering av tapsavsetningsgrad og gjennomgå bankens retningslinjer for tap på utlån.

Finanstilsynet vil peke på bestemmelsene i IFRS 9 som krever at fremadskuende informasjon skal hensyntas både ved vurdering av om det har vært en vesentlig økning i kredittrisiko som medfører overføring av lån til trinn 2, samt ved beregning av forventet tap. Banken må påse at lån overføres til trinn 2 rettidig og at tapsavsetningene er forventingsrett ved bruk av flere enn ett utfall. Det vises til samlerapport tematilsyn om regnskapsføring av utlån etter IFRS 9.²

I lys av de svakheter og mangler Finanstilsynet påpeker i denne rapporten, jf. omtale av risikoklassifisering, kredittvurderinger, engasjementsoppfølging og verdsettelse av sikkerheter, er det etter Finanstilsynet vurdering betydelig usikkerhet om bankens tapsavsetninger gjenspeiler

² [Regnskapsføring av tap på utlån etter IFRS 9](#)

forventet tap. Finanstilsynet legger til grunn at styret foretar en grundig vurdering av bankens tapsavsetninger ved neste avleggelse av regnskapet. Finanstilsynet vil om nødvendig komme tilbake til temaet i egen sak.

4.5. Kreditt risiko – styring og kontroll

4.6. Kredittstrategi og -policy

Det ble under tilsynet opplyst at banken arbeider med en oppdatert versjon av kredittpolicy og en ny kredittåndbok, og at dette arbeidet var planlagt ferdigstilt i 2023. Finanstilsynet påpekte i foreløpig tilsynsrapport at oppdateringene bør prioriteres høyt og vurderes forsert i forhold til plan. Fra styrets svar fremgår det at styret ber administrasjonen forsere tidligere kommuniserte tidsrammer slik at ny oppdatert versjon av kredittpolicy og kredittåndbok ferdigstilles i løpet av 3. kvartal 2023.

Finanstilsynet tar styrets svar til etterretning, men vil understreke styrets ansvar for å godkjenne og regelmessig vurdere retningslinjer for å påta foretaket risikoer og for å identifisere, styre, overvåke og kontrollere risikoer som foretaket er eller kan bli eksponert for, jf. § 35 i CRR/CRD IV-forskriften.

Finanstilsynet stilte i foreløpig tilsynsrapport spørsmål ved om kredittpolicyens beskrivelse av risikotoleranse og rammer er tydelige nok. Etter Finanstilsynets oppfatning, bør styret vurdere å kvantifisere risikotoleransen samt formulere enkle kvalitative utsagn for å tydeliggjøre den, også for å få frem sammenhengen med den overordnede strategien og utlånspolitikk. Videre vurderte Finanstilsynet at risikorammene for andel høy risiko, [REDACTED]

[REDACTED] var svært vide. Finanstilsynet påpekte også at rammene for andelen lån med høy risiko bør inkludere risikoklasse D, slik at migrering fra høyrisiko til mislighold ikke fremstår som en forbedring med hensyn til andel høyrisiko.

Videre vurderte Finanstilsynet at adgangen til å ha "en relativt høy andel av utlånene til store kunder" bør konkretiseres med tanke på størrelsen av slike engasjement både enkeltvis og totalt.

Finanstilsynet merker seg styrets opplysning om at Finanstilsynets vurderinger og spørsmål rundt kredittpolicyens beskrivelse av risikorammer vil bli hensyntatt under oppdatering av ny kredittpolicy for banken, samt ved fastsettelse av risikorammer.

4.7. Bevilgningsfullmakter - bedriftsmarkedet

Finanstilsynets viste i foreløpig tilsynsrapport til at tildeling av personlige fullmakter bør hensynta lånets/engasjementets størrelse, kompleksitet og kundens risikoprofil³ og påpekte at banksjefs og kredittsjefs fullmakter til bevilgninger ikke var differensiert etter risiko. Videre påpekte Finanstilsynet at banksjefs bevilgningsvedtak fattes etter behandling i kredittkomité, mens kredittsjef kan fatte vedtak innenfor egne fullmaktsgrenser. Finanstilsynet merker seg at styret ser det som naturlig at bankens fullmaktshierarki gjennomgås på nytt for også å omfatte kreditt risikoaspektet ved bevilgning av kredittsaker, ikke bare knyttet opp mot engasjementets størrelse og at dette forventes utført innen utgangen av 3. kvartal 2023.

4.8. Beslutningsgrunnlag – innvilgning av lån til bedriftsmarkedet

I foreløpig tilsynsrapport understreket Finanstilsynet viktigheten av at bankens bevilgningskriterier er tydelige og etterlyste mer systematisk bruk av regnskaps- og kontantstrømsanalyser som del av

³ Jf. Modul for evaluering av styring og kontroll av kreditt risiko. pkt. 4.4

risikoklassifisering og beslutningsgrunnlag. Få absolutte krav til kredittbevilgning kan medføre at banken får en uønsket forhøyet kredittrisiko i porteføljen. Kredittrammeverket angir ikke spesifikke størrelser, eller finansielle forholdstall knyttet til risikoklassifiseringen. Finanstilsynet ga i foreløpig rapport uttrykk for at banken i mindre grad bør lene seg på skjønsmessige vurderinger og bør forbedre kvaliteten i kredittvurderingene med tanke på betjeningsevne, vurdering av sikkerheter og risikovurderinger.

Finanstilsynet understreket også at kredittnotatene bør utgjøre selvstendige vurderingsgrunnlag med helhetlig fremstilling av risikomomentene i den enkelte sak basert på relevante vurderinger av forhåndsdefinerte temaer, herunder forretningsmodell, markedsforhold, kundens økonomiske situasjon og fremtidsutsikter, sikkerheter og foretakets ledelse. Finanstilsynet ba styret tydeliggjøre kravene til kredittsaksmalene for bedriftskunder, herunder krav for kredittgiving innenfor enkeltbransjer. Finanstilsynet ga videre uttrykk for at beste praksis er å utarbeide en forside til kredittnotatet som viser engasjements størrelse, risikoklasse, PD og sikkerhetsdekning før og etter bevilgning slik at beslutningstaker raskt får en god oversikt over engasjementet. Det ble også påpekt at vurdering av risiko for hvitvasking bør inngå som et obligatorisk punkt i malene for kredittsaker.

Finanstilsynet viste til at gode kredittnotatsmaler er viktig også for å unngå at banken gjør seg unødig sårbar hvis ansatte slutter i banken (nøkkelpersonrisiko).

Finanstilsynet påpekte videre i foreløpig rapport at det forventes at styret setter krav til dokumenterte vurderinger av klimarisiko i utlånsvirksomheten (fysisk risiko og overgangsrisiko) og at vurderingene skal dokumenteres i den enkelte sak.

Finanstilsynet viste også til at lånevilkår kan bidra til å hindre at bedriftskundene øker sin risikoprofil etter at lånet er utbetalt og ba derfor styret vurdere å utforme en liste over relevante lånevilkår for ulike typer selskaper og virksomheter.

Det fremgår fra svarbrevet at styret er enig i Finanstilsynets vurderinger. Finanstilsynet merker seg at banken vil anskaffe nytt kredittsystem som også omfatter et analyseverktøy «som vil svare ut Finanstilsynets anmerkninger under dette punkt», og at styret har instruert administrasjonen til å utforme ny mal for kredittnotat med egne analyser av AHV og ESG-risiko som fremover skal legges ved alle kredittsaker. Et nytt kredittsystem med tilhørende analyseverktøy vil kunne bidra til at banken får bedre beslutningsgrunnlag, men Finanstilsynet understreker viktigheten av at risiko knyttet til betjeningsevne og sikkerheter, AHV og ESG-risiko, samt bruk av lånevilkår, vurderes særskilt i hver enkeltsak og at vurderingene dokumenteres.

4.9. Engasjementsoppfølging - bedriftsmarkedet

Finanstilsynet viste i foreløpig tilsynsrapport til årlige engasjementsfornyelser som et nyttig verktøy for å gjøre banken til en mer aktiv part i kundeforholdet. Fornyelser har som formål å klargjøre bankens planer for utviklingen av kundeforholdet, herunder klargjøre bankens vilkår for fremtidige engasjementsutvidelser, krav til lånevilkår (covenants) og sikkerhetsdekning. Fornyelsene bør omfatte hele gruppeengasjementet og legge vekt på å forstå debtors/gruppens markedsposisjon. Finanstilsynet understreket også betydningen av at det utarbeides handlingsplaner for risiko- og tapsutsatte engasjementer. Finanstilsynet noterer at styret er enig i Finanstilsynets vurderinger og at engasjementsgjennomgang på alle BM-kunder i banken skal utføres årlig iht. vedtatt rutine.

4.10. Risikoklassifisering

I foreløpig tilsynsrapport pekte Finanstilsynet på at utformingen av bankens risikoklassifiseringssystem har betydning for bankens rammestruktur, fullmaktsystem og modeller for beregning av forventet tap. Finanstilsynet minnet om at når det benyttes fellesutviklede modeller bør banken løpende vurdere modellens egnethet for egen bank og understreket betydningen av at styret er kjent med sentrale egenskaper og forutsetninger i modellene som anvendes, herunder metodemessige svakheter, og at styret vurderer tilpasninger, også for å ta hensyn til at bankens portefølje avviker fra grunnlaget for den eksternt utviklede modellen. Fra svarbrevet noterer Finanstilsynet styrets redegjørelse om å ta i bruk et nytt risikoklassifiseringsverktøy, implementering av modell i kredittsystemet samt at det settes en egen rutine for årlig validering av modellen, utført av banken.

4.11. Betalingslettelser (forbearance) og mislighold

I forbindelse med tilsynet har banken oversendt beskrivelser av prosessene for identifisering av mislighold og forbearance. I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at banken skal ha retningslinjer og rutiner for identifisering av misligholdte lån/engasjementer, herunder fastsette grenser for hva som er et vesentlig beløp for identifisering av mislighold.⁴ Det skal også fastsettes retningslinjer og rutiner for identifisering og merking av lån med betalingslettelser.⁵

Finanstilsynet noterer fra styrets svar at retningslinjer for forbearance er vedtatt etter tilsynstidspunktet, men merker seg at retningslinjer for identifisering av misligholdte engasjementer var planlagt ferdigstilt/vedtatt først innen utgangen av 30. juni 2023. Finanstilsynet finner det kritikkverdig at banken ikke har hatt retningslinjer for identifisering av misligholdte engasjement tidligere.

I foreløpig rapport noterte Finanstilsynet at banken har en høy andel merket med forbearance i forhold til andre banker, at betalingslettelser som er kortere enn tre måneder ikke merkes som forbearance og at volumet som rapporteres med forbearance i all hovedsak er tilordnet frisk portefølje. Finanstilsynet minnet i foreløpig rapport om at alle betalingslettelser skal registreres og i tillegg skal det foretas vurdering opp mot eventuell kredittforringelse. Finanstilsynet stilte spørsmål ved om svak overvåking av porteføljen kan lede til at for få engasjementer blir merket som kredittforringet og plassert i trinn 3.

Finanstilsynet noterer styrets redegjørelse om prosessen for identifisering og vurdering av engasjementer som «kredittforringet».

Finanstilsynet forventer at styret gjennom ny retningslinje for identifisering av misligholdte engasjementer har fastsatt klare kriterier for å identifisere lån som bør vurderes som misligholdte og at styret påser at retningslinjer og rutiner etterleves. I lys av omfanget av betalingslettelser kombinert med at banken ved utgangen av 2022 og 1. kvartal 2023, rapporterte at den ikke hadde

⁴ Jf. CRD/CRD IV-forskriften § 7

⁵ Jf. EBA/GL/2018/06 kap. 6.

misligholdte engasjement, forventer Finanstilsynet at banken gjennomgår utlån med betalingslettelse for å vurdere om de skulle ha vært merket som mislighold.

Det vises for øvrig til omtale av verdsettelse av eiendom i samlerapport etter tematisyn av bankenes finansiering av kontoreiendom.⁶

4.12. Organisering av kredittarbeidet

I foreløpig tilsynsrapport noterte Finanstilsynet at stillingsinstruksen for risiko- og etterlevelsesfunksjonens er generell og nevner ikke kredittisiko spesielt samt at bankens kredittkomite består av banksjef og kredittsjef.

I foreløpig tilsynsrapport understreket Finanstilsynet betydningen av at risikokontrollfunksjonen ivaretar sitt andrelinjeansvar for internkontrollen på kredittområdet. Risikokontrollfunksjonen skal regelmessig vurdere bankens modeller og etterlevelse av kredittstrategier, -retningslinjer, bevilgningsfullmakter, ansvarsforhold og rutiner knyttet til kredittbevilgninger. Finanstilsynet ba styret påse at bankens risikokontrollfunksjon involveres i vurderinger som har vesentlig betydning for foretakets risiko, herunder vesentlige kredittbeslutninger, samt utøver andrelinjekontroll. Finanstilsynet tar til etterretning at styret vil revidere bankens retningslinjer for risikostyrings- og etterlevelsesfunksjonen slik at disse inneholder konkrete angivelser av funksjonens ansvar knyttet til kredittisiko.

4.13. Bevilgningsfullmakter - personmarkedet

I foreløpig tilsynsrapport pekte Finanstilsynet på at bankens fullmakter utelukkende var basert på beløpsgrenser. Dessuten skilte ikke bankens fullmakter mellom usikrede og sikrede lån til personmarkedet, noe som førte til høye fullmakter for usikrede lån. Finanstilsynet reiste derfor spørsmål om risikoklasse bør vektlegges sterkere ved kredittvurderinger og om fullmaktene bør skille mellom usikret og sikret gjeld. Finanstilsynet noterer at styret vil utarbeide ny fullmaktmatrise som hensyntar risikoklasse. Det opplyses også at denne vil skille mellom usikret og sikret gjeld.

4.14. Beslutningsgrunnlag – innvilgning av lån til personmarkedet

Kvalitet i kredittvurderinger PM

Finanstilsynet pekte i foreløpig tilsynsrapport på at kvaliteten i enkeltsaker bør forbedres og forventet at styret innførte rutiner og kontrolltiltak for å sikre at kvaliteten i kredittsakene økes. Blant annet var saksforhold til dels mangelfullt beskrevet, og det var ikke spor i sakene etter vurderinger på hvitvaskingsområdet.

Videre var sikkerheter beskrevet og vurdert i varierende grad, og takstene var til dels gamle og således ikke i tråd med Finanstilsynets rundskriv 5/2021 om krav til verdsettelse av fast eiendom ved innvilgning og overvåking av lån, jf. Finanstilsynets kommentar over.

Det fremgår av styrets svarbrev at styret er enig i Finanstilsynets vurderinger. Det opplyses at styret har bedt administrasjonen heve kredittkvaliteten, samt å utarbeide mal til saksrapport. Dessuten skal rutine for etterkontroll av kredittsaker vedtas. Banken vil også ta i bruk et nytt analyseverktøy på personmarkedet for å sikre at kredittsakene oppfyller kravene i bankens retningslinjer, også sett i lys av Finanstilsynets vurderinger knyttet til bankens betjeningsevnevurdering.

Vurdering av betjeningsevne PM

⁶ [Samlerapport Tematisyn Bankenes finansiering av kontoreiendom](#)

I en av de oversendte kredittsakene er det argumentert for at likviditetsunderskudd godtas fordi kunden i løpet av få år vil ha to inntekter, med både minstepensjon og inntekt fra egen virksomhet. Finanstilsynet pekte i foreløpig rapport på at banken bør vise aktsomhet i slike vurderinger ettersom boliglån gis med lang løpetid. Dessuten pekte Finanstilsynet på viktigheten av å vurdere inntektens stabilitet i kredittvurderingen. Finanstilsynet merker seg at styret er enig i Finanstilsynets vurdering.

Banken benytter SIFOs referansebudsjett for utgifter til livsopphold, og henter budsjettet direkte fra SIFOs nettside slik at satsene benyttet i kredittsakene er oppdatert til enhver tid. I bankens retningslinje for utlån til boligformål og lån uten sikkerhet fremkommer det at SIFOs satser som hovedregel ikke skal nedjusteres. Dette kan unnvikes dersom kunden er selvberget. I enkelte av oversendte saker, skilte kostnadene banken har benyttet og kostnadene i SIFO-budsjettet seg fra hverandre, herunder i en sak hvor det kan se ut til at man ikke har inkludert kostnader knyttet til to av kundens barn. Finanstilsynet ba i foreløpig tilsynsrapport styret påse at det ble etablert kontrolltiltak for å sikre at kostnadene benyttet i betjeningsevnevurderingen minst samsvarer med SIFOs referansebudsjett. Finanstilsynet påpekte videre at dersom kunden er selvberget bør det legges til grunn svært konservative justeringer av SIFO-satsene slik at kundens betjeningsevne ikke overvurderes.

Finanstilsynet noterer at styret er enig i Finanstilsynets vurdering. Styret opplyser at banken vil implementere et nytt analyseverktøy på personmarkedet som vil sikre at kostnadene benyttet minst er i samsvar med SIFO-budsjettet.

Finanstilsynet pekte i foreløpig tilsynsrapport på at det i enkelte av de oversendte kredittsakene ikke var inkludert utgifter utover SIFO-budsjettet, på tross av at det i bankens retningslinje for utlån til boliglån og lån uten sikkerhet fremkommer at det skal legges til grunn kostnader knyttet til medisin og helsepleie, feriereiser, uforutsette utgifter mv. Finanstilsynet merker seg at styret vil heve kvaliteten i kredittsakene for å sikre samsvar med retningslinjen.

I foreløpig tilsynsrapport pekte Finanstilsynet på at det i flere av de oversendte enkeltsakene er lagt til grunn lave bokostnader og at det heller ikke fremkom noen begrunnelse for satsene som var benyttet. Finanstilsynet pekte på at bokostnader, herunder kommunale utgifter, felleskostnader, eiendomsskatt, energikostnader, forsikring og vedlikehold mv., er en vesentlig del av kundenes kostnader og det er derfor viktig at banken legger til grunn tilstrekkelige og realistiske kostnader ved vurdering av den enkelte kundes betjeningsevne. Finanstilsynet noterer at styret er enig i Finanstilsynets vurdering og vil oppdatere retningslinjen i tråd med dette.

I flere av de oversendte enkeltsakene er ikke kredittkortramme/usikret gjeldseksposering hensyntatt i betjeningsevnevurderingen på tross av at det er innhentet informasjon fra gjeldsregisteret og opplyst i saken at kunden har slik gjeld. I andre saker er det trukket beløp og ikke rammen som er lagt til grunn ved betjeningsevnevurderingen. Finanstilsynet pekte i foreløpig rapport på at det følger av utlånsforskriften § 5 at betjeningsevnevurderingen skal være basert på alle relevante utgifter, herunder utgifter knyttet til kundens gjeld og at for rammekreditter skal full utnyttelse av samlede rammer ligge til grunn for vurderingen. Finanstilsynet noterer at styret vil sikre at rammer benyttes fullt ut i betjeningsevnevurderingen og at dette er tatt inn i bankens mal for PM-saker.

4.15. Gjennomgang av enkeltengasjementer - bedriftsmarkedet

Generelle kommentarer

I foreløpig tilsynsrapport påpekte Finanstilsynet at bankens kredittrammeverk ikke setter krav til vurderinger som gjelder risiko ved ulike former for organisering av næringsvirksomhet.

Finanstilsynet tar til etterretning styrets svar som viser til forestående revidering av kredittrammeverk der nødvendigheten av en differensiering mellom ulike selskapsformer vil bli ivare tatt.

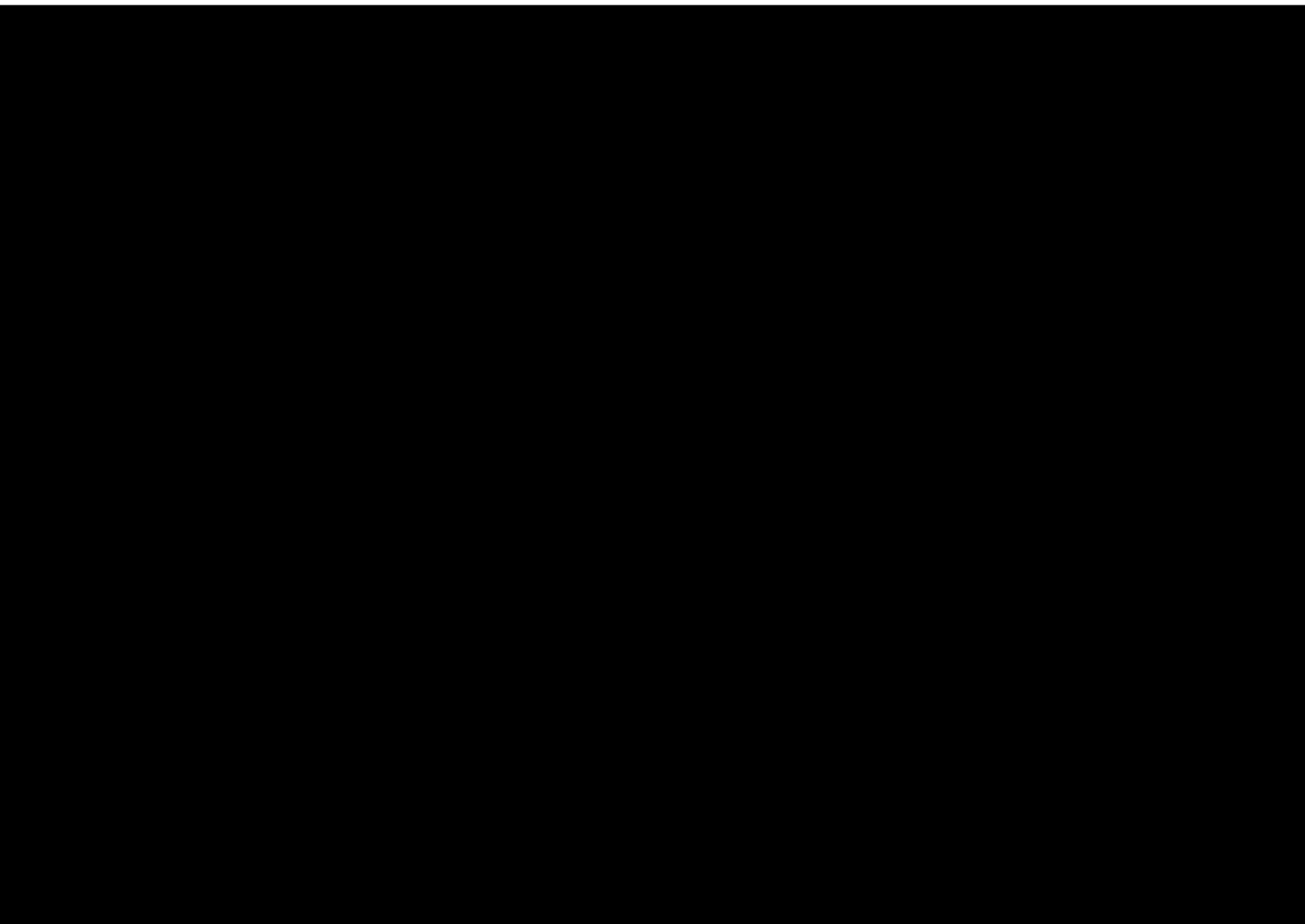
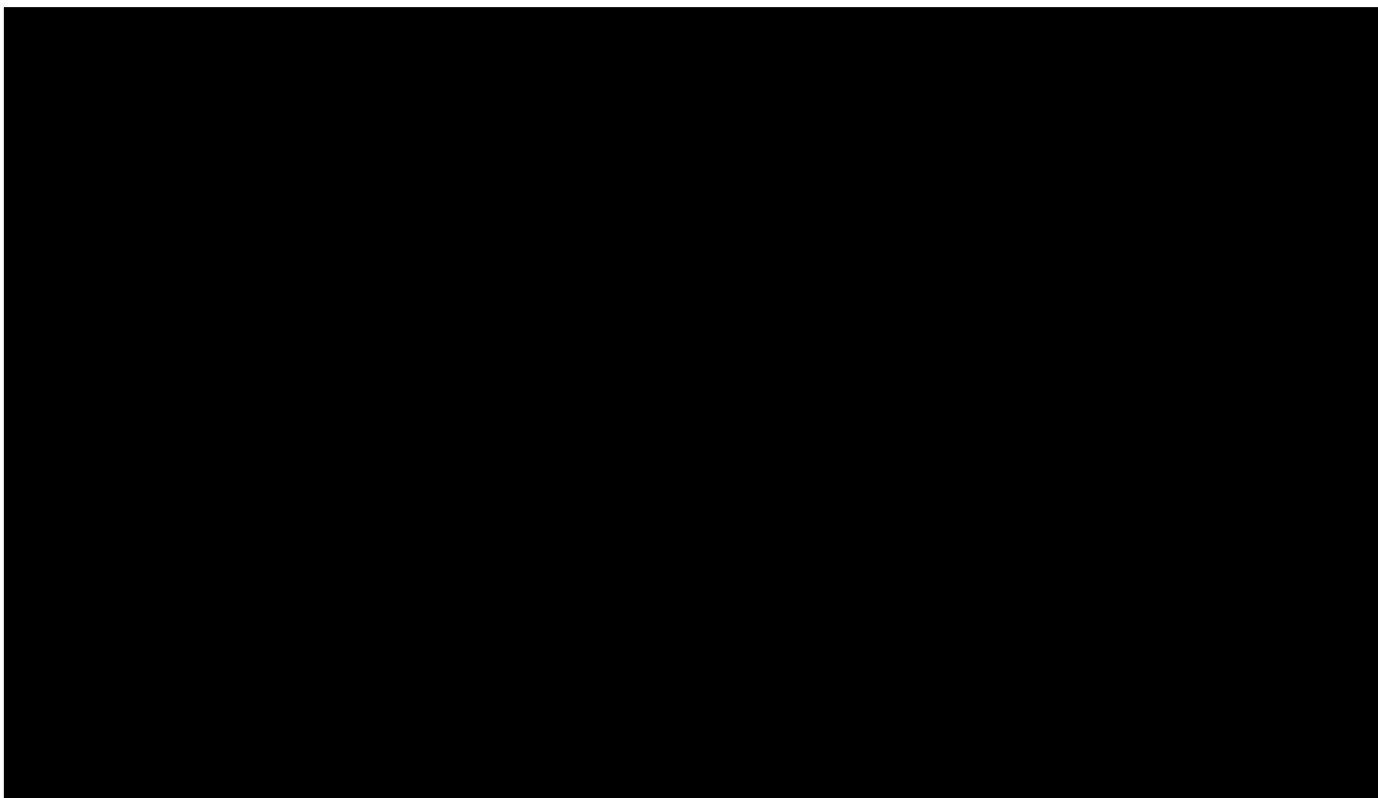
Klimarisiko var også lite behandlet med begrunnelse gitt i tilsynsdokumentasjonen "at banken ikke tar inn bedriftsengasjement som kan ha negativ påvirkning på mennesker, miljø, dyr og natur, er iboende ESG-risiko for våre lånekunder i bedriftssegmentet vurdert til å være svært lav." Banken har videre opplyst at når den får tilgang [redacted] som skal benyttes ved utarbeidelse av saksoppsett, vil den slutføre utbedringen av saksoppsettet, og ha utvidet dette med en seksjon for vurdering av klima- og ESG-risiki på kunden.

Ved gjennomgang av enkeltengasjementer kan det se ut som om banken vektet deler av landbrukseiendom som benyttes til boligformål som om det var en vanlig privatbolig. Finanstilsynet vurderer at det er grensen for konsesjonsplikt som angir om en landbrukseiendom kan anses å bare være til boligformål og ikke til landbruksformål, og ikke bruken av boligen. Landbrukseiendommer har bo- og driveplikt, og boligdelen av en konsesjonspliktig landbrukseiendom kan ikke selges separat. Finanstilsynet mener derfor at også boligdelen er å anse som næringsvirksomhet slik at engasjementet skal ha 100 prosent risikovekt.

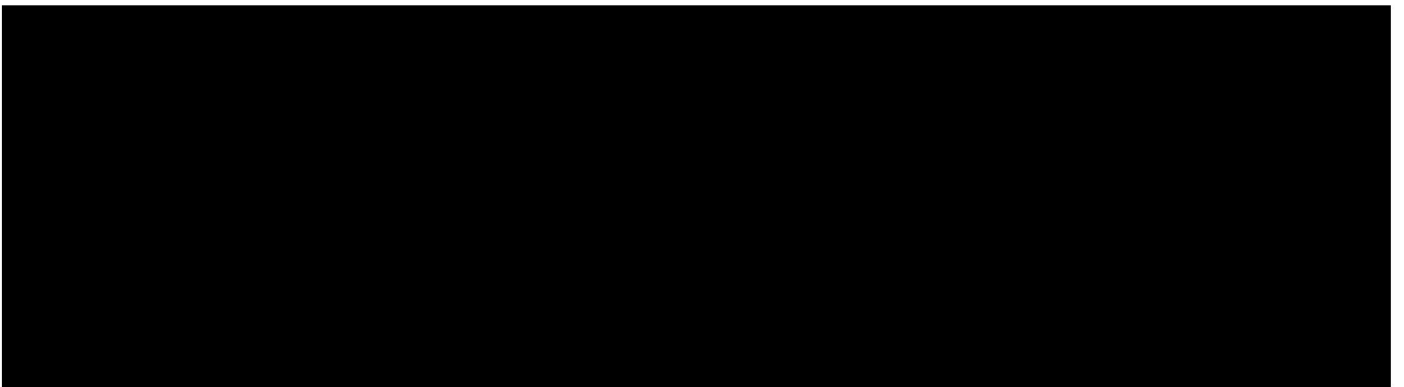
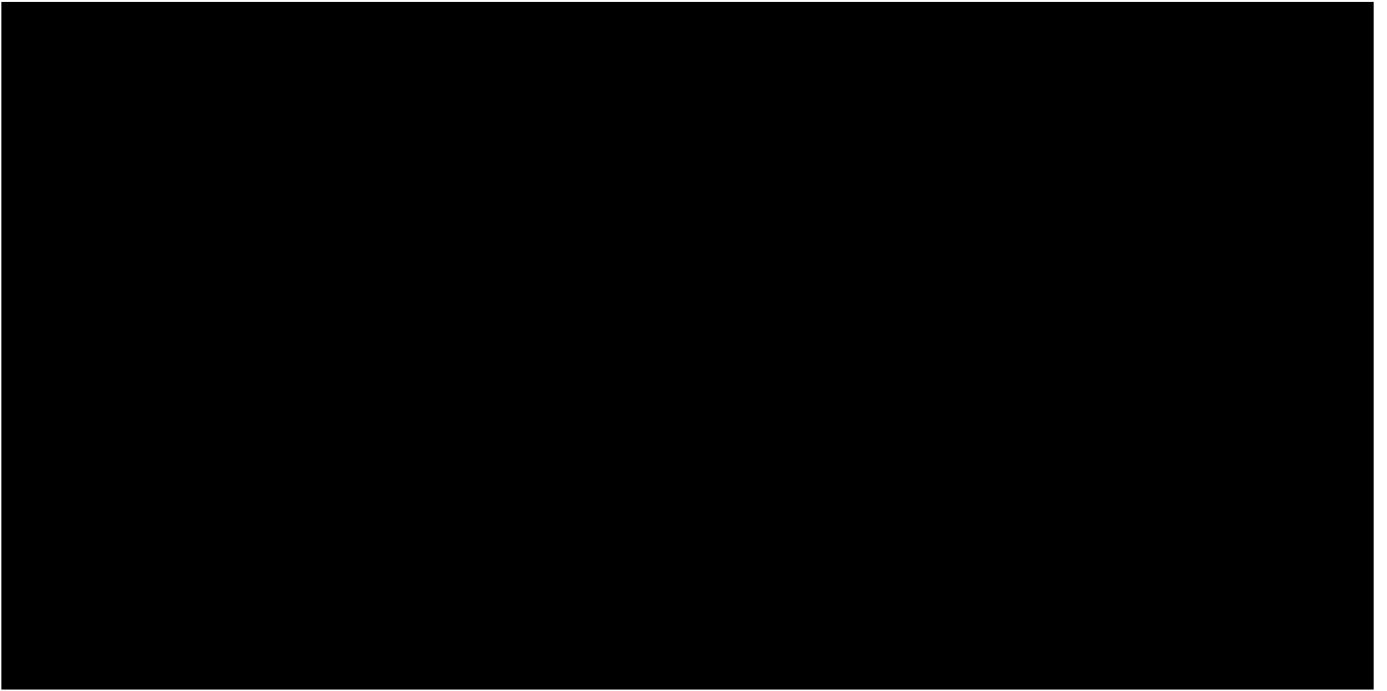
Bankens retningslinjer åpner for bruk av inntil 15 år gamle takster for næringseiendom. Finanstilsynet viser til at kapitalkravregelverket forutsetter at verdier overvåkes jevnlig, minst årlig for næringseiendom og minst hvert tredje år for boligeiendom, jf. kapitalkravforordningens artikkel 208. Videre vil Finanstilsynet peke på at vurdering av sikkerheter knyttet til næringseiendom eller næringseiendomsselskap skal gjennomføres eller godkjennes av uavhengig, kvalifisert verdsetter⁷.

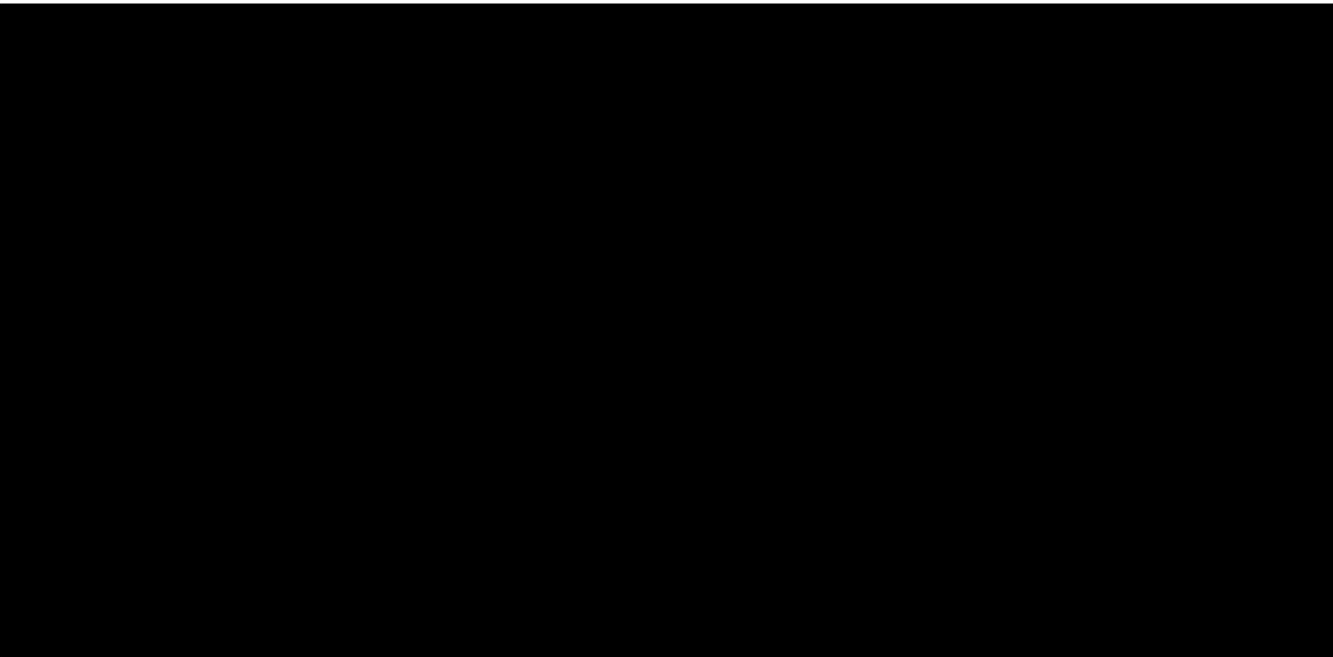
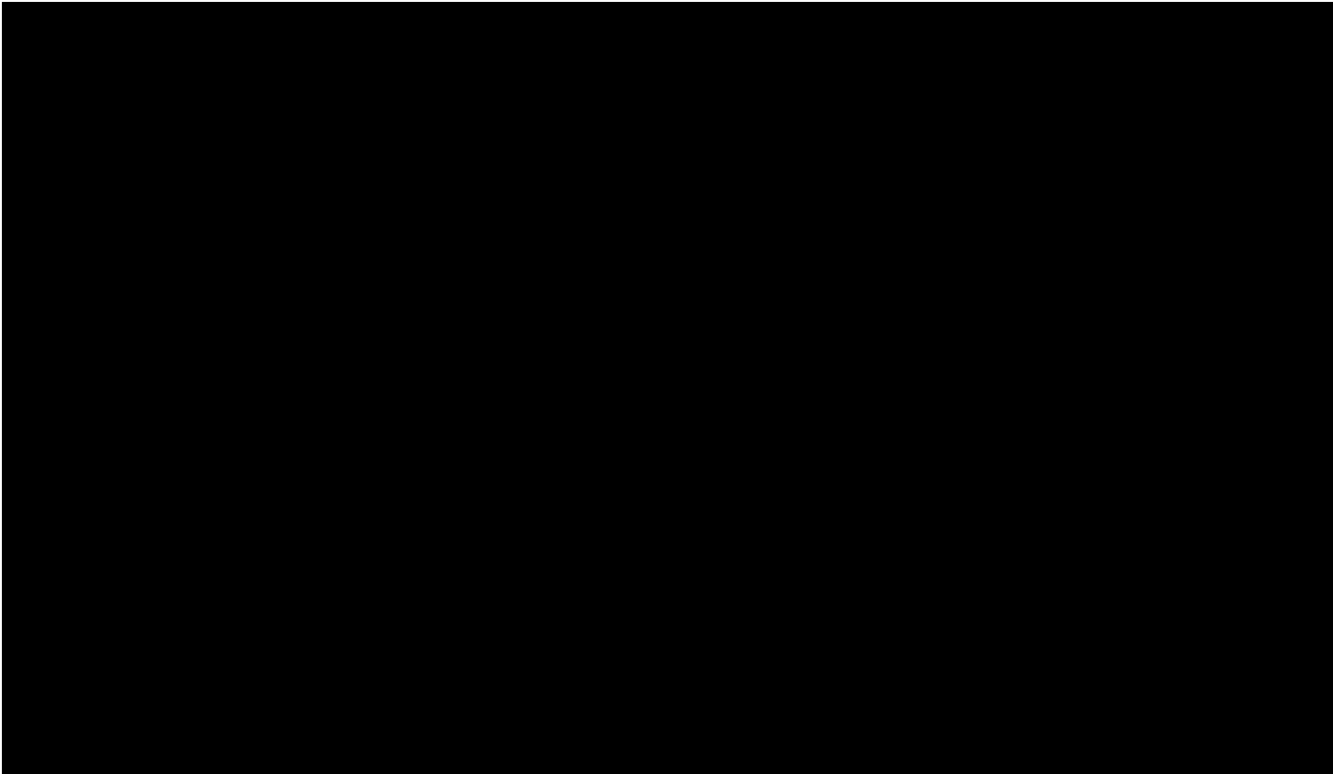
Gjennomgang av enkeltengasjementer viser at banken i enkelte tilfeller ikke har lagt til grunn at hele engasjementet er misligholdt, selv om lån som utgjør en vesentlig del av engasjementet er misligholdt. Finanstilsynet viser til EBAs retningslinjer (EBA/GL/2016/07) og rundskriv 4/2020 punkt 2.2. Hovedregelen er at dersom et av lånene til kunden blir regnet for å være misligholdt, skal hele engasjementet til kunden anses å være misligholdt.

⁷ EBA/GL/2020/06 om retningslinjer for innvilgning og overvåking av lån, samt Finanstilsynets rundskriv 5/2021.



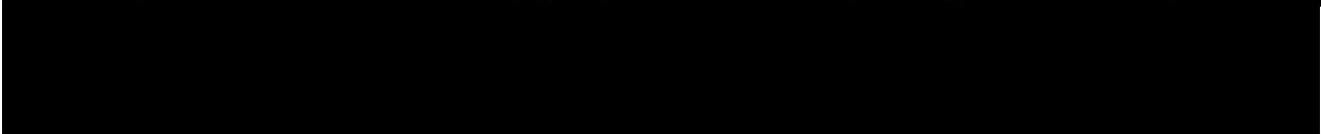
⁸ [Lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom § 4](#)





5. Likviditets- og finansieringsrisiko, samt markedsrisiko

Iht. Cultura Sparebanks policy skal likviditetsrisikoen være lav, og banken skal være forsvarlig og langsiktig finansiert med kundeinnskudd. Finanstilsynets noterer at styret etter mottak av anbefalinger fra Finanstilsynet i foreløpig rapport har utvidet rapporteringen om innskudd



⁹ Note 6 side 4 i bankens delårsrapport per 31. mars 2023.

Finanstilsynet har registrert avvik mellom internt godkjente rammer og retningslinjer og innhold i avtalte eksterne oppdrag om å forvalte likvide eiendeler. Finanstilsynet vil understreke viktigheten av at det er fullstendig samsvar mellom vedtatte rammer og mandat gitt til eksterne forvaltere. Hvis banken er avhengig av løpende overvåking og mulighet til å stoppe enkelttransaksjoner før de gjennomføres, er det uklart hvilken funksjon den styrefastsatte rammen har i praksis.

Finanstilsynet ba i foreløpig rapport om kommentar til utsagnet "Banken jobber videre med å optimalisere sin verdipapirportefølje samtidig som den forsøker å finne metoder for å bedre gjennomsnittlig ESG-score". I sitt svarbrev understreker styret at optimaliseringen det her siktes til ikke skal komme i konflikt med bankens policy om «å ikke ta markedsrisiko for å øke avkastningen ut over det som følger av denne likviditetsforvaltningen». Finanstilsynet noterer at "Optimaliseringen skal skje innfor policydokumentets rammer."

[Redacted]

Bakgrunnen for at rammen ble etablert, var at banken ønsket å se på mulighetene for å investere en liten del av likviditetsporteføljen i grønne obligasjoner. Det ble imidlertid raskt klart for banken at dette i praksis allikevel ikke var aktuelle plasseringsalternativer, og at denne typen investeringer kunne komme i konflikt med bankens overordnede policy om at verdipapirporteføljen først og fremst skal sikre at banken har en tilfredsstillende likviditetsbeholdning av lett omsettelige verdipapirer (LCR-kvalitet). Styret erkjenner i sitt svarbrev at rammen burde blitt fjernet da det ble klart at den allikevel ikke ville benyttes. Finanstilsynet noterer at rammen nå er fjernet.

6. Videre oppfølging

Finanstilsynet ber om protokoll fra styremøtet der tilsynsrapporten ble behandlet samt en redegjørelse for bankens gjennomgang av risikovekter, bankens retningslinjer for merking av misligholdte engasjement og en fornyet gjennomgang av om lån med betalingslettelser må anses som mislighold innen 31. oktober 2023. Finanstilsynet ber innen samme frist også om en oversikt som viser alle tiltak styret har påpekt i sitt svar til foreløpig tilsynsrapport, status for tiltakene og eventuelt tidsplan for gjennomføring for tiltak som ikke er gjennomført. Status for gjennomførte tiltak og kontroller per 31. desember 2023 bes oversendt innen 15. januar 2024.

Kopi av dette brev bes sendt til valgt revisor.

For Finanstilsynet

May Camilla Bruun-Kallum
seksjonssjef

Petter Jacobsen
tilsynsrådgiver